

BY & FOLK

PÅL ENGESÆTER, folk@bt.no

DAGENS NAVN

I dag har **Hildegunn** og **Hildebjørg** navnedag. Forstavelsen Hild kommer fra det norrøne hildir som betyr «strid», og etterstavelsen kommer av grunn – opprinnelig gunnr – som også betyr «strid». Direkte oversatt får navnet Hildegunn betydningen «strid-strid». Årsaken kan være at en pike er oppkalt etter to forfedre. En mer naturlig oversettelse av navnet er imidlertid «stridsmøy». Navnet Hildebjørg har samme forstavelse: hild som altså betyr «strid», og er et valkyrjenavn. Den andre delen, bjørg, kan oversettes med «berging» eller «hjelp». Hildebjørg er «hun som hjelper i strid».

NTB

FØDSELSDAGER

Tidligere Formel 1-fører Stirling Moss fyller 89 år, tidl. visegeneralsekretær i FN Jan Eliasson 78 år, fotballtrener Nils Arne Eggen 77 år, næringslivsleder/styreleder Henrik Andenæs 68 år, forfatter, stortingsrepresentant (V) Carl-Erik Grimstad 66 år, investor Bjørn Rune Gjelsten 62 år, tidl. Formel 1-fører Damon Hill 58 år, Ap-politiker Knut Roger Andersen og artist Anastacia begge 50 år og journalist og feminist Martine Aurdal (bildet) er 40 år i dag.

NTB

JUBILANTER

90

Daisy Gunda Akerø, 5072 Bergen
Astri Bolann, 5081 Bergen
Thordis Hansine Sundfjord, 5953 Fønnes
Aasta Marie Sørebe, 5260 Indre Arna

80

Henny Judith Bråtun, 5470 Rosendal
Bjørn Omenaas, 5170 Bjørndalstræ
Vidar Opsal, 5144 Fyllingsdalen
Øyvind Skeie, 5486 Rosendal
Aud Irene Tveit, 5310 Hauglandshella
Otto Bjarneson Ulriksen, 5750 Odda

70

Björg Espeskog, 5610 Øystese
Helga Grindevoll, 5217 Hagavik
Olaug Helland, 5225 Nesttun
Solbjørg Johannessen, 5145 Fyllingsdalen
Liv Kirketeig, 6973 Sande i Sunnfjord
Randi Margrethe Litangen, 5783 Eidfjord
Gunvor Elisabeth Lohmann, 5176 Loddefjord
Laila Helene Magnussen, 5455 Halsnøy Kloster
Mette Elisabeth Myrás, 5115 Ulset
Else Inga Pedersen, 5304 Hetlevik
Bente Lillian Sundsbo, 5911 Alversund
Legunn Thomsen, 5281 Valestrandfossen
Rune Magne Veien, 6817 Naustdal

60

Rita Garnes Blindheim, 5265 Ytre Arna
Torbjørn Elde, 5153 Bønes
Hein Van Greevenbroek, 5643 Strandvik
Hilde Reinsli Hansen, 5614 Alvik
Anne Britt Helgesen, 5310 Hauglandshella
Britt Karin Monsen Hubbard, 5350 Brattholmen
Kåre Knapstad, 5709 Voss
Marit Opheim, 5750 Odda
Hans Kristian Skjold, 5153 Bønes
Arnfinn Skjerven Solheim, 5305 Florvåg
Karin Beate Sævrøy, 5943 Austrheim
Per Arne H Tufte, 5705 Voss
Mona Aabø, 5243 Fana

50

Dag Birkelid, 5282 Lonevåg
Tom Arne Christensen, 5063 Bergen
Nina Halbjørhus, 5136 Mjølkeråen
Hildegunn Haugen, 5236 Rådal
Thor Larsen, 5142 Fyllingsdalen
Dan Lønning, 5146 Fyllingsdalen
Arne Magnus Morken, 5094 Bergen
Kathrine Myhrvold Nilsen,

5300 Kleppeste
Tove Vallestad Nonås, 5411 Stord
Berit Saue, 5238 Rådal
Torill Slethaug, 5132 Nyborg
Christian Smøraas, 5016 Bergen
Mali Stålsmo, 6869 Hafslo
Kjersti Solvang Sundal, 5350 Brattholmen
Kjersti Irene Rosendahl Sæle, 5708 Voss
Atle Tjosås, 5620 Tørvikbygg
Sandra Ystebø, 5212 Sjøteland

JUBILANT 75 ÅR

Erling Berg, Øvre Lynghaugen 22, 5038 Bergen, fyller 75 år i dag.

Erling Berg er privatpraktiserende tannlege ved Prestestien Tannlegepraksis i Åsane, som har hatt 40 års drift siden 1973.

Fra 1998 til 2016 var han instruktørtannlege ved Institutt for Klinisk Odontologi, Kariologi, ved Universitetet i Bergen.

Han er utdannet tannlege i Tyskland og startet med et par år som distrikts-tannlege i Bogen i Ofoten.

Jubilanten har mange interesser innen kunst og kultur, sang og musikk, og han er fremdeles ivrig korsanger i Studentersangforeningen i Bergen.

Han er gift med Oddbjørg og har to sønner og tre barnebarn. Dagen feires med venner på Kanariøyene.

NTB

HAVNEN

JEKTEVIKSTERMINALEN: Danskebåten fra Hirtshals kl. 12.30, retur kl. 13.30.
HURTIGRUTEKAIEN: «Finnmarken» fra Kirkenes kl. 14.30, retur kl. 20.00.

Cruiseanløp:
BONTELABO: «AIDA vita» (42.289 brt) fra Hamburg kl. 07.00, til Skjolden kl. 17.00.

KILDE: BERGEN OG OMLAND HAVNEVESEN

DAGENS GULLKORN

I likhet med ethvert annet føl-somt og fornuftig menneske avskyr jeg å arbeide.

ALDOUS HUXLEY, BRITISK FORFATTER

BIOLOGISK STASJON: Dette er Biologisk stasjon, som Geofysisk institutt vokste ut av. I bakgrunn skimtes Marineholmen, det som i dag er Høyteknologisenteret. Bygget huset byens første akvarium, men måtte stenge under første verdenskrig: Puddefjorden var så forurenset at fisken i tankene døde.

FOTO: K. NYBLIN, SPESIALSAMLINGENE, UIB

Da Bergen var i vitenskapens sentrum

For hundre år siden var Bergen helt sentral i forskningen på hav og vær. Forskere fra hele verden strømmet til byen. Og byens borgere startet kronerulling for å beholde de kloke hodene her.

PÅL ENGESÆTER
pal.engesae@bt.no

Forsker i vitenskapshistorie, Magnus Vollset (40), er hoved-

forfatter av boken som er gitt ut i samband Geofysisk Institutt sitt hundreårsjubileum.

– Hva har overrasket deg mest i arbeidet med boken?

– Hvor lite miljøet var i starten og hvor få ressurser de hadde, sammenliknet med hvor stor innflytelse forskningen fikk for resten av verden innen vær og klima, sier Vollset.

– Stoppet hjerneflukt

I 1909 foreslo Fridtjof Nansen at Universitetet i Kristiania skulle etablere et professorat for Bjørn Helland-Hansen, som da var leder for Biologisk stasjon i Bergen.

– Da sa ledelsen ved Bergen Museum «stopp en hal». De mente det ville være en katastrofe for byen om de mistet sin fremste havforsker og andre kjente forskere, som Gerhard Armauer Hansen. Det ble tatt initiativ til en lokal kronerulling og bestemt at de vitenskapelige lederne i Bergen, inkludert Helland-Hansen, skulle få professorasje, forteller Vollset.

Kronerullingen samlet på få måneder inn 90.000 kroner. Det var mange penger den gang, og pengene ble brukt på å bygge forskningsskipet «Armauer Hansen».

Vollset forteller at forsknings-skipet var lite, billig og effektivt.

– Hvor lite miljøet var i starten og hvor få ressurser de hadde, sammenliknet med hvor stor innflytelse forskningen fikk for resten av verden innen vær og klima, sier Vollset.

Fikk Bjerknes til Bergen

I 1917 ble Geofysisk Institutt opprettet under ledelse av Bjørn-Helland Hansen. Det første han gjorde var å kalle Vilhelm Bjerknes fra Leipzig til å bli leder for en avdeling for meteorologi.

Dette ble grunnlaget for «Bergenssskolen» i meteorologi. Skolen er i dag verdensberømt som opphavet til frontene på værkartet, og anerkjent som begynnelsen på vitenskapelig værvarsling.

– Vilhelm Bjerknes var den teoretiske og åndelige lederen, men på loftet i Allégaten satt en gjeng som tok seg av den praktiske utregningen. En av dem var hans sønn Jacob Bjerknes. Han ble seinere, 20 år gammel, sjef for den første Værvarslinga for Vestlandet, sier Vollset.

– Skapte et forskningsmiljø

På 1920-tallet var Bergen verdens geofysikk-hovedstad. Meteorologer og havforskere

UBÅTEN «NAUTILUS»: Målet var å nå Nordpolen under isen med en utrangert ubåt fra første verdenskrig. Ubåten kom seg så vidt under isen (den tok rennefart), men kom seg heldigvis ut igjen. Vraket av Nautilus ligger nå på 350 meters dyp i Byfjorden.

FOTO: ATELIER KK, SPESIALSAMLINGENE, UIB

JOMFRUTUREN: Fridtjof Nansen og Bjørn Helland-Hansen om bord på «Armauer Hansen» under jomfruseilasen i 1913.

FOTO: SPESIALSAMLINGENE, UIB

BERGENSSKOLEN: Bergensskolen i meteorologi besto av engasjerte ungdommer på loftet til Vilhelm Bjerknes. Miljøet ble omtalt som «et eneste langt kolokvium».

FOTO: SPESIALSAMLINGENE, UIB

FRAM: Polarskuten Fram forlater Bergen 2. juli 1893. Planen var å la skipet fyse inne i Arktis og drive over Nordpolen. Etter 18 måneder var det klart at skipet ville passere langt unna polpunktet. Dermed hoppet Fridtjof Nansen og Hjalmar Johansen over bord, med proviant og et hundespenn, og bega seg over isen på ski.

FOTO: SPESIALSAMLINGENE, UIB

PÅ VØRINGEN: Dette bildet er fra bakdekket på dampskipet «Vøringen». Anledningen er Den norske Nordhavsekspedisjonen 1876–78.

FOTO: SPESIALSAMLINGENE, UIB

– For det første var det her den spennende forskningen skjedde, og de var villige til å dele kunnskapen. For det andre var Bergen en inngangsport til feltarbeid på hav, i fjorder, på breer og til polene. Polekspedisjonene til både Sør- og Nordpolen startet i Bergen. Den tredje og mindre omtalte grunnen, var at de var et godt vertskap og skapte et entusiastisk forskningsmiljø. Norge var nøytral under den første verdenskrigen. Engelskmenn og franskmenn var ikke glade i tyskerne. Bjerknes hadde gode kontakter i Tyskland etter arbeidet sitt der.

I Norge var de alle velkommen, og over hundre forskere var i Bergen på lengre opphold.

Nyttig forskning

– Forskingen de drev med var ikke virkelighetsfjerne, men svært nyttig for folk i Bergen. Ikke minst for fiskere som nå fikk mye bedre værvarsel enn før. En må huske på at det på denne tiden var stormer som drepte flere hundre fiskere. Også for redere og handelsflåten var en bedre værvarsling viktig, sier Vollset.

Da den statsfinansierte Værvarslinga for Vestlandet sto i fare for å bli sentralisert til Oslo i

1924, grep Einar Blaauw inn. Han donerte et hus til værvarslingen på Kalfaret, mot en garanti om at den ikke måtte legges ned. Værvarslingen overlevde takket være lokal innsats.

I 1925 døde Christian Michelsens institutt åpnet i 1930, og den første forskeren var geofysiker Harald Ulrik Sverdrup.

Datidens Trond Mohn-er

I 1928 ble Geofysen bygget. Bygget kostet 600.000 kroner. 75.000 kom fra lotteriinntekter, mens resten kom fra lokale gaver. De største gavene kom fra statsminister og reder Johan Ludwig Mowinckel, rederne Jacob Christensen, Halvdan Kuhlne og Haakon Wallem, kjøpmann Wilhelm Giertsen og konsul Thorvald Halvorsen.

– Uten datidens Trond Mohn-er hadde aldri Bergen blitt hovedstad for forskning innen værvarsling og klimaforskning, mener Vollset.

Og at det har grodd i det som ble skapt den gang, viser igjen i at Bergen, foruten Geofysisk institutt, i dag også har Bjerknessenteret, Nansensenteret og Birkelandssenteret.

valfartet til byen for å få innsikt i de nye værvarslingsmetodene og hvordan fysikkens lover og regler kan brukes til å se inn i fremtiden.

Vollset mener det er tre viktige grunner til dette.